

Wetsontwerp betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen / Projet de loi relatif à la protection des secrets d'affaires ¹

Nota van

**de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (AVBB) / Association Générale des
Journalistes Professionnels de Belgique ²
Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ)
Association des Journalistes Professionnels (AJP)**

Met steun van de /soutenu par l' European Federation of Journalists (EFJ) ³

**voor de Kamercommissie voor het Bedrijfsleven /
pour la Commission de l'Economie de la Chambre des Représentants**

Hoorzitting van 26 juni 2018

¹ Ingediend in de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 12 juni 2018 – Doc 54 – 3154/001

² De AVBB is de officieel erkende beroepsunie van erkende beroepsjournalisten en ook journalisten in bijberoep in het land. Ze groepeerde om en bij 5.500 erkende beroepsjournalisten (op basis van de wet van 30 december 1963), een 400-tal stagiair-beroepsjournalisten en ongeveer 500 journalisten in bijberoep. De AVBB is de Belgische koepelvereniging boven de VVJ en de AJP. Als beroepsverenigingen vervullen ze alle drie – elk op hun communautaire niveau – diverse wettelijke opdrachten, behartigen ze de rechten en belangen van journalisten, en vormen ze samen met uitgevers en omroepen het draagvlak voor een performante zelfregulering (deontologie) via de Raad voor de Journalistiek en de Conseil de Déontologie Journalistique.

³ L'AGJPB (VVJ-AJP) est membre de la Fédération Européenne des Journalistes (FEJ), la plus importante organisation de journalistes en Europe représentant plus de 320.000 journalistes à travers 70 organisations dans 44 pays.

Algemeen kader: geheimen en journalistiek

Het bedrijfsgeheim voegt zich bij een hele reeks andere 'geheimen', die wettelijk, deontologisch of contractueel kunnen zijn geregeld:

- Openbare geheimen, staatsgeheim bijvoorbeeld in verband met staatsveiligheid, nucleaire veiligheid...
- Politiek: het geheim van overleg, van beraadslaging...
- Gerechtelijk geheim, bijvoorbeeld geheim van het onderzoek, van beraadslagingen...
- Beroepsgeheim, van toepassing op diverse beroepen
- Contractuele geheimen, vertrouwelijkheidsafspraken, *non disclosure agreements*
- Maar ook: journalistiek bronnengeheim (wet van 7 april 2005)
- ...

Journalistiek = het informeren van het publiek over gebeurtenissen in de vorm van nieuwsverslaggeving, duiding, analyse en commentaar. Het journalistieke proces omvat informatiegaring, het verwerken ervan en de doorgifte ervan aan het publiek.

Als zodanig staat journalistiek per definitie op min of meer gespannen voet met allerlei 'geheimen'.

En dus moet sowieso worden gezocht naar – soms moeilijke en delicate – evenwichten tussen die geheimen en de vrijheid van informatie en van journalistiek.

Bescherming bedrijfsgeheimen en economiejournalistiek

De AVBB begrijpt de intentie van zowel de Europese als de Belgische wetgever om nu ook bedrijfsgeheimen beter te beschermen.

We wijzen echter meteen op het enorme belang om dit nieuwe geheim goed af te stemmen op de vrijheid van informatie en van journalistiek.

In het andere geval dreigt de hele economische sector te ontsnappen aan legitieme journalistieke observatie, analyse en kritiek. Dit geldt overigens voor alle 'economiejournalistiek', niet enkel, zij het a fortiori ook, voor onderzoeksjournalistiek ⁴.

Algemene analyse wetsontwerp

Wetsontwerp 54-3154/001, dat de bescherming van bedrijfsgeheimen volwaardig in de Belgische rechtsorde invoert, houdt in **artikel 6, 1°** met recht en reden rekening met *"de vrijheid van meningsuiting en van informatie, met inbegrip van de eerbiediging van de vrijheid en het pluralisme van de media"*.

Samen met *"andere fundamentele rechten die zijn vervat in regels van inter- en supranationaal recht en in de Grondwet"*, worden zij door de wettelijke bepalingen betreffende bedrijfsgeheimen *"onverlet gelaten"*.

⁴ Zie, bij wijze van recente voorbeelden, onderzoeksjournalistieke dossiers zoals LuxLeaks of de Panama Papers.

Het wetsontwerp laat in **artikel 6, 2°** eveneens “onverlet” *“de toepassing van regels van het recht van de Europese Unie en van nationaal recht die houders van bedrijfsgeheimen voorschrijven informatie, waaronder bedrijfsgeheimen, om redenen van algemeen openbaar te maken aan het publiek of aan administratieve of rechterlijke instanties voor de uitvoering van de taken van deze instanties”*. Dit betreft de verstrekking van een zekere immuniteit aan klokkenluiders, die essentiële informatiebronnen kunnen zijn voor journalisten.

Eveneens van belang is **artikel 7, §2** van het wetsontwerp, dat aansluit bij vermelde onverletverklaringen: *“Het verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van een bedrijfsgeheim wordt als rechtmatig beschouwd voor zover dit door het recht van de Europese Unie of het nationale recht vereist of toegestaan is”*.

Tot slot is **artikel 9** van het wetsontwerp relevant voor journalisten en klokkenluiders: *“Een verzoek om de toepassing van de maatregelen, procedures en rechtsmiddelen inzake het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van een bedrijfsgeheim, wordt afgewezen wanneer het vermeende verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van het bedrijfsgeheim in een van de volgende gevallen plaatsvond:*

1° het uitoefenen van het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie zoals neergelegd in de regels van inter- en supranationaal recht en in de Grondwet, met inbegrip van de eerbiediging van de vrijheid en het pluralisme van de media;

2° het onthullen van wangedrag, fouten of illegale activiteiten op voorwaarde dat de verweerder handelde met het oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang (...)”.

Al deze bepalingen vormen hoe dan ook een goede basis voor een redelijk evenwicht tussen het nieuw ingevoerde bedrijfsgeheim en de vrijheid van informatie en journalistiek.

Dit belet niet dat we als AVBB een reeks vragen, bedenkingen en suggesties hebben voor een nog betere balans tussen de waarden in kwestie.

Specifieke vragen, bedenkingen en voorstellen

Artikel 2 – definitie ‘bedrijfsgeheim’

De definitie van ‘bedrijfsgeheim’ is ruim.

Het gaat om een woordelijke overname van de definitie in artikel 39 van de TRIPS-overeenkomst (Overeenkomst inzake de handelsaspecten van intellectuele eigendom d.d. 15 april 1994).

Des te belangrijker is het dat de toepasselijkheid van de bescherming ervan op wie gebruik maakt van de vrijheden van meningsuiting en informatie breed wordt opgevat.

Artikel 6

Artikel 6, 1° - onverletverklaring vrijheid van meningsuiting en informatie

Kan naast het inter- en supranationaal recht en de Grondwet, ook niet de nationale wetgeving die fundamentele rechten vervat ‘onverlet’ worden gelaten door de bepalingen inzake bedrijfsgeheim ?

Dit zou toelaten om onder meer ook de wet van 7 april 2005 op het journalistieke bronnengeheim niet te laten aantasten door bescherming van bedrijfsgeheimen.

Overigens kan hier een parallel worden getrokken met artikel 6, 2°, dat klokkenluiders betreft en waar de regels inzake bedrijfsgeheim ook regels van nationaal recht onverlet laten.

Artikel 6, 2° - onverletverklaring beschermingsregelingen voor klokkenluiders

Deze bepaling betreft, zoals aangehaald, de onverletlating van EU- en nationale rechtsregels die “houders van bedrijfsgeheimen *voorschrijven* informatie, waaronder bedrijfsgeheimen, *om redenen van algemeen belang* openbaar te maken aan het publiek of aan administratieve of rechterlijke instanties voor de uitvoering van de taken van deze instanties” (*eigen cursivering*).

In deze omschrijving zitten restricties die, voor een betere bescherming van klokkenluiders, kunnen worden aangepast of geschrapt:

- Vervanging van het begrip “voorschrijven” door “toelaten”
- Schrapping van de termen “om redenen van algemeen belang”

Op te merken valt verder dat, wat de nationale rechtsregels betreft die klokkenluiders in België beschermen, deze op dit ogenblik slechts fragmentair zijn ingevoerd.

- ✓ Op federaal vlak is er de [Wet van 15 september 2013](#) betreffende de melding van een veronderstelde integriteitsschending in de federale administratieve overheden door haar personeelsleden.
- ✓ Op Vlaams niveau zijn van toepassing het [Vlaams Ombudsdecreet](#), hoofdstuk III, en het [Protocol](#) tot regeling van de bescherming van klokkenluiders van 9 mei 2014 tussen de Vlaamse Regering en de Vlaamse ombudsdienst. Zie verder <https://overheid.vlaanderen.be/klokkenluidersregelingen> en <https://overheid.vlaanderen.be/integriteitsschendingen-melden>
- ✓ Op provinciaal niveau: [artikel 104 §2 van het Provinciedecreet](#) en [artikel 256 van het Provinciedecreet](#)
- ✓ Gemeentelijk: [Artikel 108 §2 van het Gemeentedecreet](#) en [Artikel 267 van het Gemeentedecreet](#)
- ✓ Voor de OCMW's: [artikel 107 §2 van het OCMW-decreet](#) en [artikel 267 van het OCMW-decreet](#)

Het Franstalige landsgedeelte en het Brusselse gewest vormen met andere woorden tot nader order grote blinde vlekken voor een beschermingsregeling van klokkenluiders.

Artikel 9

Artikel 9, 1° - afwijzing vordering bedrijfsgeheim bij uitoefenen vrijheid van meningsuiting en informatie

Hier gelden dezelfde bedenking en voorstel als supra bij artikel 6, 1°.

Ook hier is het relevant om ook nationale wetgeving, zoals de wet van 7 april 2005 op de bescherming van het journalistieke bronnengeheim, te kunnen invoeren om een vordering tot bescherming van een bedrijfsgeheim af te wijzen.

Artikel 9, 2° - afwijzing vordering bedrijfsgeheim voor klokkenluiders

Het onderscheid met de formulering in artikel 6, 2° valt op.

Het is onduidelijk wat de wetgever hier voor ogen staat.

De voorwaarde “*dat de verweerder handelde met het oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang*” voegt hoe dan ook een restrictie toe voor de bescherming van klokkenluiders, die bovendien voor verwarring dreigt te zorgen en de rechtszekerheid niet dient. Er moet worden overwogen om deze voorwaarde te schrappen.

Artikel 9, 1° en 2°

De afwijzing van vorderingen tot bescherming van bedrijfsgeheimen wegens de uitoefening van de vrijheid van informatie of het onthullen van wangedrag en dies meer, is een zaak. Kan hieraan ook niet de mogelijkheid worden toegevoegd van een mogelijke compensatie wegens rechtsmisbruik, te vergelijken met de tegenvordering voor tergend en roekeloos geding die nu al in onze rechtsorde bestaat ?

Artikel 35

Artikel 35 van het wetsontwerp machtigt de bevoegde rechter om justitie-actoren die lopende een procedure kennis krijgen van een (vermeend) bedrijfsgeheim, dit vertrouwelijk te houden (§ 1). De rechter kan daarbij ook enkele specifieke maatregelen nemen, zoals een beperking van de toegang tot documenten, de toegang tot hoorzittingen of zelfs rechterlijke uitspraken (§ 2).

We begrijpen de logica achter deze bepalingen, maar stellen toch vast dat ze in het algemeen ingaan tegen de principes van zowel de tegensprekelijkheid van het gerechtelijk debat als de openbaarheid van justitie.

Deze mogelijke rechterlijke maatregelen moeten daarom met grote terughoudendheid worden toegepast, op het gevaar af ook de gepaste journalistieke behandeling van (economische) rechtszaken te hypothekeren.

Cadre européen

EFJ: expertise pertinente à fournir un avis sur le sujet.

Avec le soutien de ses affiliés, la FEJ a participé activement aux discussions au niveau européen lors de la rédaction de la Directive (UE) 2016/943 du Parlement européen et du Conseil du 8 juin 2016 sur la protection des savoir-faire et des informations commerciales non divulgués (secrets d'affaires) contre l'obtention, l'utilisation et la divulgation illicites. Le travail de la FEJ s'est focalisé sur les risques

d'atteinte à la liberté et au pluralisme des médias, aux restrictions possibles du travail des journalistes en particulier sur l'investigation journalistique et la protection des sources.

La FEJ a, par exemple, obtenu une dérogation pour les journalistes et les lanceurs d'alerte qui révéleraient des secrets d'affaires pour exercer le droit à la liberté d'expression et d'information ou dans le but de protéger l'intérêt général ; a insisté pour qu'une référence explicite à la Charte des droits fondamentaux de l'Union européenne figure dans la directive indiquant que la législation ne puisse s'appliquer lorsqu'il est fait usage du droit à la liberté d'expression et d'information et le respect de la liberté de presse et du pluralisme des médias. Elle a aussi permis d'effacer la notion d'"usage légitime" de ces droits risquant de restreindre la protection et d'encourager l'auto-censure parmi les journalistes.

Problèmes: Faisant suite à l'adoption de la directive européenne, plusieurs cas récents survenus dans différents pays européens indiquent que des entreprises n'hésitent pas à utiliser la législation sur le secret des affaires en vue d'empêcher le travail des journalistes d'investigation ou des lanceurs d'alerte révélant des sujets d'intérêt général.

1. **Poursuites abusives** envers les journalistes et leurs sources: Le cas le plus connu est sans doute l'affaire LuxLeaks où la justice luxembourgeoise a d'abord condamné les deux lanceurs à des peines d'emprisonnement avec sursis, avant d'acquitter l'un d'eux en appel, tandis que le journaliste a été acquitté mais 14 mois de poursuite judiciaire.
2. **Censure des articles** liés aux difficultés des entreprises : Un autre cas moins connu est la condamnation du journal économique spécialisé *Challenges* par le Tribunal de commerce de Paris. L'hebdomadaire économique français était poursuivi pour avoir publié un article sur les conséquences des difficultés financières de l'entreprise Conforama. Le Tribunal de commerce a toutefois tranché en faveur du groupe international. Le 25 janvier, *Challenges* est condamné à retirer l'article de son site internet et à l'interdiction de traiter l'affaire sous peine d'amende. L'hebdomadaire a fait appel de cette décision.
3. Risque que la protection du secret des affaires prime sur l'intérêt public général et encourage **l'auto-censure** dans la profession.

Avis sur le projet de loi belge: Sur base des exemples concrets documentés, l'AGJPB attire l'attention des parlementaires sur la nécessité d'apporter les améliorations nécessaires au texte actuel en particulier.

Ajout d'un article sur "Les sanctions en cas de procédure dilatoire ou abusive: Toute personne physique ou morale qui agit de manière dilatoire ou abusive envers un journaliste ou ses sources sur le fondement de la présente loi peut être condamnée au paiement d'une amende civile dont le montant ne peut être supérieur à 20 % du montant de la demande de dommages et intérêts. En l'absence de dommages et intérêts, le montant de l'amende ne peut excéder 60.000 euros".

Justification: éviter les poursuites judiciaires abusives dans le but de faire taire la presse

Ajout dans l'article 9

5° la demande a pour conséquence, directement ou indirectement, la violation de la loi du 7 avril 2005 relative à la protection des sources journalistiques

Justification: éviter les poursuites pour violation du secret des affaires en vue de porter atteinte à protection des sources journalistiques

Ajout d'un article sur:

“Cette loi ne s’applique uniquement aux seuls acteurs économiques concurrents conformément à l’esprit initial de la directive européenne”.

Justification: éviter que la protection du secret des affaires prime sur l’intérêt public général et encourage l’auto-censure dans la profession.

Contact:

- ✓ Pol Deltour (AVBB /VVJ): pol.deltour@journalist.be – mob 0478 38 10 33
- ✓ Martine Simonis (AGJPB /AJP): martine.simonis@ajp.be – mob 0476 22 50 52
- ✓ Mehmet Koksall (AJP / EFJ): mehmet@europeanjournalists.org – tel 02 235 22 09